

УДК 351.86(4-01:477)
DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2023/18-3/14>

Вікторія ГУРА, канд. екон. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0002-4870-4037
e-mail: viktoriya.gura@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Олександр ЮР'ЄВ, асп.
ORCID ID: 0000-0001-9594-6015
e-mail: OleksandrYuriev@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

БЕЗПЕКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ: ФАКТОР УКРАЇНИ

Вступ. *Актуальність і мета дослідження.* У зв'язку з агресивним вторгненням Росії на територію України в європейському регіоні гостро постало питання безпеки. Метою статті було дослідження та аналіз необхідності трансформації безпекового потенціалу європейського регіону в умовах воєнного стану в Україні. Серед важливих завдань – охарактеризувати сучасний ступінь наукової розробленості проблеми підвищення безпекового потенціалу регіону, проаналізувати європейський досвід формування і реалізації безпекового потенціалу регіону та обґрунтувати особливості безпекового потенціалу європейського регіону через повномасштабне вторгнення Росії в Україну. Об'єктом дослідження є безпековий потенціал європейського регіону в умовах воєнного стану в Україні.

Методи. Використано верифіковані джерела з авторитетних баз даних (Emerald Insight, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського), відповідних організацій та вебресурсів. Використано якісні методи дослідження, зокрема метод органічного пошуку. До того ж теоретико-методологічний аналіз, порівняльний метод, логіко-гносеологічний аналіз та нормативно-ціннісний метод дали змогу виявити особливості безпекового потенціалу європейського регіону через повномасштабне вторгнення Росії в Україну.

Результати. Регіональна безпека має системний характер, тому ступінь наукової розробленості проблеми підвищення безпекового потенціалу регіону було розглянуто крізь призму підсистем забезпечення безпеки регіону, а саме правової, інституційної, економічної, інформаційної, соціальної тощо. Європейський досвід забезпечення безпеки регіону ґрунтується на демократичних цінностях, певних нормах документів та організацій, а також участі наднаціональних структур. Однак після ескалації війни в лютому 2022 р. європейська спільнота переоцінила рівень безпеки свого регіону, який сьогодні захищають Збройні сили України.

Висновки. Роль України була визнана наданням статусу кандидата для набуття членства в Європейському Союзі. Європейський регіон відчуває наслідки російського вторгнення через культурні, економічні, енергетичні та інші загрози. Це відчуття змушує керівництво ЄС переглядати елементи забезпечення безпеки регіону та фокусуватись на трансформаціях. Упровадження системних реформ та формування транснаціонального оборонного інституту було визначено як спосіб запобігти надмірній централізації.

Ключові слова: безпековий потенціал, безпека регіону, теорія регіонального комплексу безпеки.

Вступ

Актуальність і мета дослідження. Зростання небезпек та загроз – характерна риса сучасного світу. У XXI ст. загострилося багато глобальних проблем, що загрожують негативними і руйнівними наслідками не тільки для людства, а й значною мірою для всього життя на планеті. Підвищення інтересу до феномену безпеки ставить перед ученими фундаментальну проблему пошуку основ безпеки, виявлення її природи. Причому йтиметься не лише про прикладні дослідження, а й про становлення фундаментального та міждисциплінарного наукового знання у сфері безпеки, оскільки проблема безпеки в тому чи іншому вигляді існує у більшості наукових дисциплін, які вивчають вищі форми еволюції матерії.

Особливістю регіональних загроз безпеці є те, що вони стосуються інтересів регіонів усередині певної країни, певного регіону планети та всіх країн регіону. Загрози безпеки регіону зростають прямо пропорційно до ступеня ескалації напруженості у відносинах між країнами самого регіону. Зокрема, Базен та Вайвер (2009) визначили регіональні комплекси безпеки таким чином: центральна ідея теорії регіонального комплексу безпеки (Regional Security Complex Theory, RSCТ) полягає в тому, що, оскільки більшість загроз легше поширюються на короткі відстані, ніж на великі, взаємозалежність безпеки зазвичай визначається в регіональних кластерах – комплексах безпеки. Процес сек'юритизації і, відповідно, ступінь взаємозалежності безпеки є більш

інтенсивними між суб'єктами всередині таких комплексів. На думку Бейліс (2011), різні вчені використовували теорію регіонального комплексу безпеки в різних сценаріях у спробах знайти рішення щодо регіональної безпеки. У цих спробах визнається, що національні збройні сили залишаються основними учасниками безпеки між державами. Проблеми, що виникають у зв'язку з наслідками глобалізації, інтеграції та управління, призводять до створення незахищених кордонів. Їх може розв'язати співпраця у сфері безпеки. Загалом таке трактування характеризує роль острівних / віддалених держав, використання регіональної спільноти безпеки та роль панівних сил у формуванні проблем безпеки на місцевому рівні та необхідність взаємозалежності безпеки.

На сьогодні питання безпеки в європейському регіоні вийшло на новий рівень через повномасштабне вторгнення Росії в Україну. Війна в Україні глибоко трансформувала Європу порівняно з будь-якими подіями після закінчення холодної війни в 1989 р. Менталітет світу змінився через розуміння того, що військова складова необхідна для забезпечення безпеки та стратегічного розвитку. Європейський Союз (ЄС) був побудований на ідеї, що економічна взаємозалежність і торгівля є найкращими гарантіями проти війни. Тепер Європа спрямовує величезні зусилля, щоб зберегти свободу в Україні, свободу, яку наразі більшість людей сприймає як синонім власної.

Мета статті – дослідження та аналіз необхідності трансформації безпекового потенціалу європейського регіону в умовах воєнного стану в Україні.

Основні завдання роботи полягають у:

- оцінюванні сучасного стану наукової розробленості проблеми підвищення безпекового потенціалу регіону;
- проведенні аналізу європейського досвіду формування та реалізації безпекового потенціалу регіону;
- обґрунтуванні особливостей безпекового потенціалу європейського регіону через повномасштабне вторгнення Росії в Україну.

Список джерел складається з посилань, опублікованих в автентичних / якісних журналах, ключових книгах та інших верифікованих джерелах, таких як звіти (зокрема звіт Міжурядової групи експертів зі зміни клімату) та робочі документи відомих авторів у цій галузі, які містяться в конкретних базах даних, включаючи Google Scholar, Emerald Insight та Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. До того ж автори використали інформацію з онлайн-ресурсів, зокрема Всесвітнього економічного форуму, Українського незалежного центру політичних досліджень та українського державного телеканалу FreeDOM. Авторитетність джерел визначає їх всесвітнє або всеукраїнське визнання, першоджерела (наприклад інтерв'ю) та відповідний URL (освітні ресурси закінчуються на .edu, оборонні або некомерційні організації закінчуються на .org, а також вебсайти, що пов'язані з урядом, закінчуються на .gov).

Методи

Автори використали якісні методи, що мають нестандартизований характер, орієнтовані на розкриття причинно-наслідкових зв'язків, передбачають змістовний аналіз джерел щодо предмета дослідження (обговорення). Зокрема, метод органічного пошуку було використано для аналізу матеріалів у вказаних базах даних (Google Scholar, Emerald Insight та Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського). Стратегія пошуку включала ключові слова (терміни), що відображають значущий семантичний зміст запиту даних; крім того, пошук був деталізований (за типом дослідження та часом). Ключовими термінами, які використовувалися для написання статті, були: "безпека регіону", "безпековий потенціал", "теорія регіонального комплексу безпеки", "війна в Україні" та "безпека європейського регіону". Бази даних автоматично перевіряли терміни, вставлені в рядок пошуку, а спеціальні фільтри давали змогу знайти потрібну інформацію. У разі збігу терміна в одному або кількох індексах перевірялися знайдені посилання з досліджуванним терміном. Також теоретико-методологічний аналіз, порівняльний метод, логікогносеологічний аналіз та нормативно-ціннісний метод дали можливість виявити особливості безпекового потенціалу європейського регіону через повномасштабне вторгнення Росії в Україну.

Результати

Ступінь наукової розробленості проблеми підвищення безпекового потенціалу регіону. Характер і рівень безпеки в усіх сферах визначається місцем та роллю країни у світовому співтоваристві, її геополітичним становищем, економічною та військовою могутністю. Регіональна безпека – це безпека окремого району світу, однотипного за економічними, географічними чи культурно-національними умовами, суспільно-політичним ладом тощо. У подібних випадках ідеться про міжнародну безпеку в її спрямуванні до інтересів регіону. Зазвичай безпека регіону піддається випробуванням у момент гострих конфліктів, що набувають

форми військових сутичок. Нерідко це можуть бути ситуації, які пов'язані з геноцидом одних етнічних груп щодо інших, із використанням тероризму в різних формах, зі спробами сепаратизму і сецесії (відокремлення). Вторгнення Росії на територію України 24 лютого 2022 р. стало саме тією загрозою регіональній безпеці європейського регіону, що була спровокована геноцидом українського народу, руйнуваннями інфраструктури в Україні та знищенням цілих міст і регіонів країни.

Геополітичне значення України полягає, по-перше, в розмірі її території. Це – друга країна в Європі, яка займає велику територію у Східній Європі та має вихід до моря з кількома великими портами, у тому числі військовими. Вона також багата на різноманітні природні ресурси, корисні копалини; розташована на перетині транспортних магістралей, нафтопроводів та газопроводів. По-друге, варто відмітити гео економічний чинник. Україна – це велика за територією держава, розвинена в промисловому та сільськогосподарському плані, яка володіє значним промисловим потенціалом. По-третє, єднання та дух українського народу стали тими вагомими чинниками, що остаточно поєднали нас з Європою. Сьогодні європейські країни сприймають Україну як частину своєї європейської родини. Як зазначив К. Волкер (Геополітичні аспекти війни в Україні, 2022), американський дипломат, постійний представник США в НАТО, у своєму інтерв'ю: "Вони носять нагрудні значки з українським прапором, прапори України є в їхніх офісах. І нині Україна вже має статус кандидата в члени Євросоюзу".

Для того щоб розробити та запровадити успішну політику регіонального розвитку, необхідно визначити причини регіональних розбіжностей і соціальних проблем. Ними можуть бути економічні, соціально-економічні, соціально-культурні, екологічні. Їх урахування є надзвичайно важливим моментом, оскільки показники регіональної ефективності, які базуються лише на ВВП, не беруть до уваги питання про розподіл ресурсів з точки зору соціального добробуту (Pike et al., 2011).

Забезпечення регіональної безпеки, будучи підсистемою загальної системи забезпечення національної безпеки, є комплексним інститутом, який включає елементи інших видів діяльності і самостійних сфер. У свою чергу, їхня безпека забезпечується відповідно до законодавства України. Про ефективність функціонування регіональної безпеки можна робити висновки на основі відхилення цієї системи від нормального функціонування. Система забезпечення регіональної безпеки включає діяльність із її реалізації, сили та засоби для її функціонування, а також суб'єктів, які працюють (Amable, 2022). Оскільки регіональна, як і національна безпека, має системний характер, у системі забезпечення регіональної безпеки виокремлюють низку підсистем: правову, інституційну, економічну, інформаційну, соціальну тощо.

Правова підсистема представлена нормативною правовою базою у сфері забезпечення регіональної безпеки. Багато в чому саме за допомогою цієї підсистеми відбувається регулювання функціонування решти підсистем. Інституційну підсистему забезпечення регіональної безпеки утворюють органи законодавчої, виконавчої і судової влади, а також державні, громадські й інші організації та об'єднання, які беруть участь у забезпеченні безпеки відповідно до закону (Сундук, 2007). Як основа національної безпеки держави економічна безпека призначена для стабільного поступального розвитку економіки країни, нейтралізації або міні-

мізації явищ і процесів, які негативно на неї впливають і створюють небезпеку національним цінностям та інтересам. Становлення соціальної безпеки регіону можна розуміти як процес, істотною роллю у якому відіграє соціальна взаємодія, унаслідок чого виникають умови, які характеризуються формуванням самооцінки регіонального співтовариства щодо умов свого існування (Помаза-Пономаренко, 2015). Економічна, інформаційна, соціальна та інші підсистеми забезпечення регіональної безпеки будуються відповідно до конкретних підсистем забезпечення національної безпеки, але з урахуванням регіональної специфіки.

Зокрема, сусідня держава, яка на глобальному рівні визначена як велика держава, природним чином буде визнана регіональними державами як така, що має особливі права та відповідальність за сприяння порядку в регіональному контексті. Однак варто зазначити, що це не означає, що великі держави мають право порушувати суверенітет і територіальну цілісність суміжних або регіональних держав. Наприклад, військове вторгнення Росії в Україну не є демонстрацією того, що велика держава користується такими особливими правами та зобов'язаннями підтримувати порядок у відповідному регіоні. Навпаки, вона порушила всі регіональні та міжнародні зобов'язання.

Аналіз європейського досвіду формування та реалізації безпекового потенціалу регіону. Сьогодні ЄС пропагує бачення світу, в якому домінують демократичні цінності та права людини, що розповсюджуються за допомогою правил, режимів, міжнародних організацій та норм, а не військової сили. На практиці в договорах Європейського Союзу з іншими країнами та регіонами закріплюються вимоги щодо демократизації суспільства, боротьби з міжнародним тероризмом та організованою злочинністю, захисту кордонів і контролю міграційних потоків. Процедура приєднання до ЄС є інструментом поширення демократії на континенті. Специфіка Європи як регіону безпеки на практиці полягає у рівноцінній важливості обох видів безпеки – жорсткої та м'якої. При цьому проблеми жорсткої безпеки в Європі переважно походять з минулого, а саме з часів холодної війни. М'яка безпека в її нинішньому вигляді є продуктом переважно постмодерної епохи.

Однак варто зазначити, що м'яка безпека за змістом не є цілком і повністю продуктом постмодерної епохи. Пандемії, масовий голод, транскордонна злочинність, торгівля зброєю та людьми, зрештою, природні аномалії – усе це існувало й раніше. Сьогодні важливо уникнути двох крайнощів. Перша – це спокуса обмежити сферу безпеки виключно військово-політичними питаннями, а всю м'яку безпеку перемістити до сфери глобальних проблем та їх регіональних і національних вимірів. Друга крайність полягає в безмежній сек'юритизації всіх напрямів життєдіяльності людства, чи то на рівні особистості, суспільства, держави, чи союзів держав. У будь-якому разі на пізнавальному рівні виникають такі самостійні дослідні галузі, як економічна безпека, екологічна безпека, енергетична безпека, ресурсна безпека.

Загалом система європейської безпеки включає різні організації та документи. Стаття 42 Договору про Європейський Союз (починаючи з Маастрихтської редакції 1992 р.) за фактом є аналогом відомої 5-ї статті Північноатлантичного договору, отже, передбачає посилену колективну оборону та консолідацію зусиль у разі воєнної агресії проти однієї з держав, з посиланням на ст. 51 Статуту ООН (Treaty on European Union, 1992).

Можна вважати, що саме в 2014 р. європейська система безпеки почала новий етап своєї трансформації. З 2014 р. у світі відбулось чимало дестабілізаційних подій протягом досить короткого проміжку часу: перше вторгнення Росії в Україну, анексія Кримського півострова та початок антитерористичної операції (2014), міграційна криза ЄС (2015), референдум у Великій Британії з Brexit (2016) і, безумовно, обрання Д. Трампа президентом США в 2017 р. Усе це цілком можна розглядати як прояви глобальних трансформацій у наявній системі міжнародних відносин та Європейському Союзу, якому довелося відповідати на її виклики.

Водночас наявні наднаціональні структури ЄС створювалися паралельно з усвідомленням та просуванням ідеї про спільну вигоду. Не секрет, що оборонні об'єднання найактивніше розвиваються за наявності загальної загрози. Проте щодо Європейського Союзу, є підстави очікувати, що його досить розвинений інтеграційний інститут зможе підштовхнути оборонну інтеграцію і без цієї загрози.

Якщо розглянути роль України в системі євроатлантичної безпеки з позиції припинення російської агресії, то її військові, економічні, інформаційні та інші ресурси можуть бути використані в інших напрямках, наприклад у країнах Балтії для "захисту" російськомовних жителів за допомогою "зелених чоловічків" або "загублених десантників", або на Близькому Сході чи в Північній Африці, щоб збільшити потоки біженців до ЄС, або спрямувати ці ресурси на посилення інформаційно-пропагандистських кампаній в Європі (Martyniuk, 2021). Тому ЄС має чітко усвідомлювати важливу роль України як контрибутора регіональної безпеки та форпосту протидії російській агресії.

Особливості безпекового потенціалу європейського регіону через повномасштабне вторгнення Росії в Україну. Україна – це держава з широкими територіальними можливостями та багаторівневим адміністративним-територіальним устроєм. Зокрема, особливості економічної безпеки регіонів України на сьогодні через повномасштабне вторгнення полягають у тому, що визначною передумовою забезпечення національної безпеки нашої країни виступає регулювання її військової безпеки та зміцнення могутності Збройних сил України. Ураховуючи постійний тиск та розгортання загарбницьких військових дій, з'являється чимало загроз, що впливають на соціальну безпеку людини. У такому разі економіка регіонів України змінюється та підлаштовується до наявних умов воєнного стану та руйнівних подій. Крім того, в умовах війни, поглиблення глобальних викликів посилюється роль і значення подальшого розвитку безпекології, зокрема економічної безпекології (Варналій, 2022). У цьому разі значення екологічного стану для забезпечення економічної безпеки регіону є невід'ємним, оскільки своїми загарбницькими воєнними діями Росія завдала екології України непоправних збитків, винищуючи морське та річкове середовище, лісові та фермерські господарства. Такі дії агресора матимуть негативні наслідки й для економічної, а надто – для соціально-економічної безпеки європейського регіону.

Вторгненням в Україну Володимир Путін змусив європейську спільноту та відповідні інституції швидко переосмислити багато елементів внутрішньої організації, безпеки та світогляду (Borell, 2022). Зокрема, Німеччині та Франції довелося стикнутися з провалом їхньої традиційної політики європейської безпеки разом із Росією, а не проти неї. Зокрема, президент Франції Е. Макрон зайняв потенційно переговорну позицію

щодо гарантій безпеки для Росії, що викликало люту у багатьох офіційних осіб у Європі.

Енергетична безпека стала критичною проблемою, тому що купівля російської нафти та газу допомагає фінансувати війну, а відмова від купівлі цих ресурсів значно підвищує витрати на енергію. Агресивне вторгнення Росії в Україну потенційно може прискорити глобальний перехід до зеленої енергетики в довгостроковій перспективі, але в короткостроковій перспективі це має величезні наслідки для цін на енергоносії та ринкових структур. По-перше, країни працюють над планами на випадок непередбачуваних обставин як відповідь на дефіцит нафти і газу. Сполучені Штати Америки, Велика Британія та Канада запровадили ембарго на імпорт російської нафти та газу. ЄС також працює над планами зменшення залежності від російського газу та нафти до 2024 р. Інші держави та великі приватні енергетичні компанії, такі як Shell, BP, Equinor, Exxon, залишають Росію. Ринки відреагували різким зростанням цін на газ і нафту (Katser-Buchkovska, 2022). Безпека та доступність відіграватимуть ключову роль у державній політиці енергетичних компаній, оскільки необхідність більше не залежатиме від вичерпного палива увиразнилася через війну в Україні та після публікації останнього кліматичного звіту Міжурядової групи експертів зі зміни клімату (Pörtner et al., 2022).

З погляду європейської безпеки характерною рисою поточної війни в Україні стало те, що тепер ЄС більше не розцінює Росію як зовнішньополітичного партнера. Натомість Україна продемонструвала свій європейський настрій та отримала потужну підтримку від ЄС. Постулат про присутність США в Європі та необхідність зміцнювати, а не послаблювати НАТО як основу безпеки ЄС, позитивно верифікований на практиці. Ескалація війни в Україні в лютому 2022 р. зумовила потребу в підвищенні безпеки та розвитку геополітичного впливу в регіоні Центральної та Східної Європи. Можливість полягала передусім у покращенні стратегічних відносин з Україною та, зокрема, у встановленні міцних взаємозв'язків (Grosse, 2022). Наприклад, Польща активізувала зусилля щодо прийому України до складу ЄС. Центральноевропейські держави сприймали захист суверенітету та територіальної цілісності України як безпосередньо пов'язаний з їхньою власною безпекою та політичною незалежністю.

Культурні відмінності підживлюють геополітичні суперечки. Вони можуть стосуватися також союзників, як це було в трансатлантичних відносинах і всередині ЄС. Їх треба подолати заради спільної безпеки, економічного розвитку та згуртованості Заходу. У 2022 р. викликами, з якими стикнувся Євросоюз, стали не лише необхідність зупинити російську агресію та міграційну кризу, а й інфляція, зміни в кліматичній політиці та продовольча безпека. Особливо до ризику схильна зона євро, оскільки вона ще не встигла повністю позбутися наслідків попередніх криз. Надалі необхідно також удосконалити інтеграційні процеси, щоб вони не викликали культурних конфліктів.

Дискусія і висновки

Інститути ЄС використовували політичні, інституційні, правові, економічні, фінансові, інноваційні та соціальні інструменти для реалізації регіональних пріоритетів та відображення загроз. Європейський Союз через інституційний механізм розробляв та реалізовував спільну зовнішню та безпекову політику, базуючись на конвергенції, що збільшувалась, політичній солідарності, спільних інтересах, спільних діях щодо

усунення загроз. Забезпечення національної безпеки належить до сфери відповідальності кожної держави – члена Союзу.

В умовах кризових і трансформаційних процесів і перехідних станів забезпечення безпеки – це національна та міжнародна колективна загальносистемна проблема. Ця загальносистемна концепція виступає не лише теорією, а й методологією та інструментарієм із забезпечення безпеки. Реалізація регіональних пріоритетів та відображення загроз мають інституційний, політичний, економічний, інформаційний, інноваційний аспекти, що тісно взаємопов'язані, взаємодоповнюють один одного та утворюють єдину систему. Пріоритетність цих інструментів і механізмів зумовлена об'єктивним, суб'єктивним та практичним аспектами. У суцільних умовах під час розроблення та реалізації антикризових соціально-економічних програм зростає роль політичних інститутів. Цей висновок отримує практичне підтвердження у ході реалізації регіональних і національних планів протидії кризи в Євросоюзі.

У відповідь на війну в Україні Європейський Союз має провести фундаментальні зміни в системі свого функціонування. Це мають бути системні реформи, а також глибока зміна способів мислення про європейські ідеї та цінності. Потрібно відмовитися від колишніх амбіцій у сфері оборонної незалежності від США та НАТО. Розвиток оборонного потенціалу ЄС має здійснюватися в межах НАТО, а не дублювати чи послаблювати структури трансатлантичного альянсу. Європейській комісії слід розглянути питання про піднесення оборонної модернізації до вищого рівня своїх політико-стратегічних пріоритетів поряд із зеленим переходом і цифровою трансформацією. Це може мати низку практичних і конкретних наслідків, таких як застосування можливих винятків для витрат на оборону в контексті Пакту стабільності та зростання, який визначає максимальні обмеження державного дефіциту й боргу, а також у поточних дебатах щодо майбутнього європейських фіскальних правил. Оборонна модернізація має бути частиною комплексу.

Водночас у контексті постнаціональної ідентичності питання формування транснаціонального оборонного інституту заслуговує на особливу увагу. Постнаціональність передусім передбачає об'єднання людей через громадянство. Ураховуючи нероздільність понять "громадянство" та "безпека", оборонна ініціатива може розглядатися як сприятлива ідеологічна підмога для формування постнаціональної європейської ідентичності, якщо вона враховуватиме інтереси всіх учасників. Чинні наднаціональні структури ЄС створювалися паралельно з усвідомленням та просуванням уявлення про спільну вигоду. Не секрет, що оборонні об'єднання найактивніше розвиваються за наявності загальної загрози. Що стосується Європейського Союзу, є підстави очікувати, що досить розвинений інтеграційний інститут ЄС зможе підштовхнути оборонну інтеграцію і без цієї загрози.

Також необхідно відмовитись від надмірної централізації європейського проекту, оскільки вона не лише суперечить правилам демократії, а й додатково викликає конфлікти у сфері ідеології та збереження ідентичності, таким чином надмірно послаблюючи ЄС. Ось чому модель децентралізованої та субсидіарної інтеграції – але демократичнішої, оскільки вона посилюється національними демократіями – могла б стати кращою системною перспективою у важкі геополітичні часи. Проблема, однак, полягає в тому, що більшість

західноєвропейських еліт не погоджується з таким баченням інтеграції і не хоче згаданих вище геополітичних наслідків. Вони сприймають таке бачення як загрозу маргіналізації власного стратегічного становища, оскільки процеси європейської інтеграції в результаті мали слугувати суттєвому відновленню впливу Франції та об'єднаної Німеччини. Таким чином, виклик для Євросоюзу полягає у створенні ідеологічно наповненого оборонного інституту, базуючись на макрорегіональному рівні національної ідентичності та переважно на політичному (цивільному) вимірі. Крім того, політика оборони та безпеки заснована на національних інтересах.

У подальших дослідженнях важливо зосередити увагу на тому, що потрібно формулювати модель оборони та безпеки України як частини Європейського Союзу, враховуючи особливості нашої держави та специфіку дій Євросоюзу. Також варто проаналізувати шляхи побудови нової моделі безпекового середовища, акцентувавши увагу на стратегічному торговельному контролі товарів і технологій подвійного призначення; змодельювати сценарії розвитку безпекових альянсів між країнами та дослідити вплив на світовий порядок.

Внесок авторів: Вікторія Гура – концептуалізація, методологія, емпіричне дослідження. Олександр Юр'єв – програмне забезпечення, збір емпіричних даних та їх валідація, аналіз джерел, підготування огляду літератури та теоретичних засад дослідження.

Список використаних джерел

- Варналії, З. (2022). Загрози та безпекові пріоритети розвитку продуктивної спроможності регіонів України в умовах війни та повоєнний час. У С. Шульц, А. Мокія (Ред.), *Імперативи та безпекові пріоритети збереження і розвитку продуктивної спроможності регіонів України в умовах війни* (с. 9–13). ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України". https://ird.gov.ua/ird02/n3381_tezy.pdf
- Геополітичні аспекти війни в Україні та як впливати на позиції держав: Велике інтерв'ю з Куртом Волкером. (2022, 29 вересня). FreeDOM. <https://uatv.ua/uk/geopolitychni-aspekty-vijny-v-ukrayini-ta-yak-vplyvaty-na-pozytyy-derzhav-velyke-interv-yu-z-kurtom-volkerom/>
- Помаза-Пономаренко, А. (2015). Підходи до функціонування системи державного управління регіональною безпекою. *Державне управління: Удосконалення та розвиток*, 3. <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=823>
- Сундук, А. М. (2007). *Регіональний вимір економічної безпеки України*. Логос.
- Amable, D. S. (2022). Theorizing the emergence of security regions: An adaptation for the regional security complex theory. *Global Studies Quarterly*, 2(4), 1–10. <https://doi.org/10.1093/isagsq/ksac065>
- Baylis, J., Smith, S., & Owens, P. (2011). *The globalization of world politics: An introduction to international relations*. Oxford University Press.
- Borell, J. (2022, March 14). *The war in Ukraine and its implications for the EU*. European Union External Action. https://www.eeas.europa.eu/eeas/war-ukraine-and-its-implications-eu_en
- Buzan, B., & Wæver, O. (2009). *Regions and powers: The structure of international security*. Cambridge University Press.
- Document 11992M/TXT. (1992). *Treaty on European Union*, 191. <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teu/sign>
- Grosse, T. G. (2022). *Consequences of the war in Ukraine – the EU perspective*. Strategy and Future. <https://strategyandfuture.org/en/consequences-of-the-war-in-ukraine-the-eu-perspective/>
- Katser-Buchkovska, N. (2022, April 29). *The consequences of the war in Ukraine will be far-reaching*. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/agenda/2022/04/an-unfair-war-economic-social-and-security-consequences-of-the-russian-invasion-into-ukraine/>

Martyniuk, V. (2021). Ukraine is becoming an integral element of the Eastern European Security Belt, from hybrid threats to cooperation in the security sphere. *The Ukrainian Center for Independent Political Research*, 15(757). <http://ucipr.org.ua/en/med-a/research-updates/ukraine-is-becoming-an-integral-element-of-the-eastern-european-security-belt-from-hybrid-threats-to-cooperation-in-the-security-sphere>

Pike, A., Rodriguez-Pose, A., & Tomaney, J. (Eds.). (2011). *Handbook of local and regional development*. Routledge.

Pörtner, H., Roberts, D. C., & Tignor, M. M. (Eds.). (2022). *Climate change 2022: Impacts, adaptation and vulnerability. working group II contribution to the sixth assessment report of the intergovernmental panel on climate change*. Cambridge University Press. https://report.ipcc.ch/ar6/wg2/IPCC_AR6_WGII_FullReport.pdf

Treaty on European Union. (1992, July 29). 11992M/TXT, Treaty on European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:11992M/TXT>

References

- Amable, D. S. (2022). Theorizing the emergence of security regions: An adaptation for the regional security complex theory. *Global Studies Quarterly*, 2(4), 1–10. <https://doi.org/10.1093/isagsq/ksac065>
- Baylis, J., Smith, S., & Owens, P. (2011). *The globalization of world politics: An introduction to international relations*. Oxford University Press.
- Borell, J. (2022, March 14). *The war in Ukraine and its implications for the EU*. European Union External Action. https://www.eeas.europa.eu/eeas/war-ukraine-and-its-implications-eu_en
- Buzan, B., & Wæver, O. (2009). *Regions and powers: The structure of international security*. Cambridge University Press.
- Grosse, T. G. (2022). *Consequences of the war in Ukraine – the EU perspective*. Strategy and Future. <https://strategyandfuture.org/en/consequences-of-the-war-in-ukraine-the-eu-perspective/>
- Geopolitical aspects of the war in Ukraine and how to influence the positions of states: A long interview with Kurt Walker*. (2022, September 29). FreeDOM [in Ukrainian]. <https://uatv.ua/uk/geopolitychni-aspekty-vijny-v-ukrayini-ta-yak-vplyvaty-na-pozytyy-derzhav-velyke-interv-yu-z-kurtom-volkerom/>
- Katser-Buchkovska, N. (2022, April 29). *The consequences of the war in Ukraine will be far-reaching*. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/agenda/2022/04/an-unfair-war-economic-social-and-security-consequences-of-the-russian-invasion-into-ukraine/>
- Martyniuk, V. (2021). Ukraine is becoming an integral element of the Eastern European Security Belt, from hybrid threats to cooperation in the security sphere. *The Ukrainian Center for Independent Political Research*, 15(757). <http://ucipr.org.ua/en/med-a/research-updates/ukraine-is-becoming-an-integral-element-of-the-eastern-european-security-belt-from-hybrid-threats-to-cooperation-in-the-security-sphere>
- Pike, A., Rodriguez-Pose, A., & Tomaney, J. (Eds.). (2011). *Handbook of local and regional development*. Routledge.
- Pomaza-Ponomarenko, A. (2015). *Approaches to functioning of the system of state regulation of the regional security. Public administration: Improvement and development*, 3 [in Ukrainian]. <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=823>
- Pörtner, H., Roberts, D. C., & Tignor, M. M. Poloczanska, E. S., Mintenbeck, K., Alegria, A., Craig, M., Langsdorf, S., Löschke, S., Möller, V., Okem, A., Rama, B. (Eds.). (2022). *Climate change 2022: Impacts, adaptation and vulnerability. working group II contribution to the sixth assessment report of the intergovernmental panel on climate change*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009325844>
- Sunduk, A. M. (2007). *Regional dimension of economic security of Ukraine*. Lohos [in Ukrainian].
- Treaty on European Union*. (1992, July 29). 11992M/TXT, Treaty on European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:11992M/TXT>
- Varnalij, Z. S. (2022). Threats and security priorities of the development of the productive capacity of the regions of Ukraine in war and post-war times. У S. Shults, A. M. Mokiia (Eds.), *Productive capacity of Ukraine's regions preservation and development imperatives and security priorities in conditions of war* (с. 9–13). State University "Institute of Regional Studies". https://ird.gov.ua/ird02/n3381_tezy.pdf

Отримано редакцію журналу / Received: 18.04.23
 Прорецензовано / Revised: 08.06.23
 Схвалено до друку / Accepted: 16.06.23

Viktoriya GURA, PhD (Econ.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0002-4870-4037
e-mail: viktoriya.gura@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Oleksandr YURIYEV, PhD Student
ORCID ID: 0000-0001-9594-6015
e-mail: OleksandrYuriev@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE SECURITY POTENTIAL OF THE EUROPEAN REGION: THE FACTOR OF UKRAINE

Background. *In connection with the aggressive invasion of Russia on the territory of Ukraine, the issue of security has become acute in the European region. The article's purpose was to research and analyze the need to transform the security potential of the European region in the conditions of martial law in Ukraine. Among the essential tasks, the authors set the need to characterize the current state of scientific development of the problem of increasing the security potential of the region, analyze the European experience in forming and implementing the security potential of the region, and justify the peculiarities of the security potential of the European region due to the full-scale invasion of Russia into Ukraine. The research object was the security potential of the European region under the conditions of martial law in Ukraine.*

Methods. *This publication is based on using reliable sources from world-renowned databases, relevant organizations, and web resources. The authors used qualitative research methods, in particular, the method of organic search. In addition, the theoretical-methodological analysis, comparative method, logical-epistemological analysis, and normative-value method made it possible to reveal the peculiarities of the security potential of the European region due to the full-scale invasion of Russia into Ukraine.*

Results. *Since regional security has a systemic nature, the state of scientific development of the problem of increasing the security potential of the region was considered through the prism of subsystems of regional security, namely legal, institutional, economic, informational, social, and others. The European experience of ensuring the security of the region is grounded on democratic values, certain norms of documents and organizations, and the participation of supranational structures. However, after the escalation of the war in February 2022, the European community overestimated the level of security in its region, which is currently protected by the Armed Forces of Ukraine.*

Conclusions. *Ukraine's role was recognized as a candidate for membership in the European Union. The European region feels the consequences of the Russian invasion through cultural, economic, energy, and other threats. This feeling forces the EU leadership to review the elements of regional security and focus on transformations. The last authors of this article identified the refusal of excessive centralization, the implementation of systemic reforms, and the formation of a transnational defense institute.*

Keywords: *security potential; security of the region; regional security complex theory.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.